

K. UDVARI KATALIN*
**A KODÁLYI ZENEPEDAGÓGIA SZEREPE
A CSALÁDALAPÍTÁSBAN ÉS A GYERMEKVÁLLALÁSBAN**

*„Aki zenével indul az életbe, az evvel
bearanyozza minden későbbi tevékenységét, az
életének olyan kincsét kapja ezzel, ami átsegíti
sok bajon. A zene táplálék, vigasztaló, elixir, és
az élet szépségét és ami benne érték, azt mind
meghatványozza.”*

(Kodály Zoltán)



Zinner Erzsébet: Kodály Zoltán köszöntése (fotomuzeum.hu)

Első látásra talán mehökkentő a címben jelzett fogalmak összekapcsolása, de Kodály Zoltán nevelési elveinek és dr. Kopp Mária magatartástudomány-kutató több évig tartó, országos vizsgálsorozata eredményeinek megismerése erre a felvetésre igen hamar választ adnak. Évekkel ezelőtt egy nyári konferencia alkalmával Balatonszárszón módomban volt a Professor asszony igen érdekes és szuggesztív hatású előadását személyesen is meghallgatni, majd a konferencia-kiadványok között az *Örökség, adósság, felelősség* címmel írt könyvét megvásárolni.¹ Ha a kodályi zenepedagógia eredeti céljára, és annak Kodály által a közoktatásban remélt hatására gondolunk, akkor igen hamar érthetővé válik a címben jelzett párhuzam felállítása.

¹ Kopp Mária: A magyar lelkiállapot. Örökség, adósság, felelősség. Szárszói füzetek-8. (Magyar Református Egyház. Felelős kiadó: Merétey Sándor Budapest, 2000, 66. old.)



Dr. Kopp Mária (1942-2012) orvos és férje, Skrabski Árpád (1939-2009) számítógépes mérnök, szociológus, demográfus ([Családháló](#))

Dr. Kopp Mária férjével, Skrabski Árpáddal közösen folytatott és 1998-ban befejezett vizsgálatait során konkrétan a magyar, fiatal felnövő nemzedékek lelki jellemzőit kutatta. Ennek során azt az érdekes megállapítást fogalmazták meg, hogy a lelki állapot, a lelki problémák, azaz a **14-24 éves fiatal nők lelki tényezői nemcsak a megbetegedés arányára vannak hatással, hanem a gyermekvállalásra, a születésszámra is.** Tehát ezért sem mindegy, hogy milyen érzelmi színvonalon vannak a tanulók, akik elhagyják az általános iskola nyolcadik osztályát, hogy *mennyire képesek önmaguk ösztönzésére, indulataik fékezésére, a káros szenvedélyekkel szembeni ellenállásra, hangulataiknak a kiegyensúlyozására, félelmeiknek a legyőzésére, saját és mások érzelmeinek a felismeréséhez, stb., tehát olyan képességek fölött való rendelkezésre, amelyek röviden szólva felkészítik őket az életben való boldogulásra, a személyes sorsuk alakulására.*

A kodályi zenepedagógiát leghitelesebben megvalósító ének-zenei általános iskolák, majd későbbiekben az ének-zene tagozatos iskolák az énekkel-zenével, a szakszerű, aktív és rendszeres művészeti tevékenységek során úgy megalapozták a tanulók tudását és érzelmi fejlődésüket, hogy ezzel életre szóló testi-lelki útravalót kaptak. Iskolai éveikre így emlékeznek a *különböző korosztályhoz tartozó, különböző szociális háttérrel rendelkező és az ország különböző részein élő egykori diákok:*

„Boldog és büszke vagyok, hogy zeneis lehettem!” „A zene végig kísérte az életem. Felejthetetlen volt!” „A zenét művelni nemcsak kellemes, de hasznos is volt.” „Belénk ivódott a tudás és a szépség gyerekfejjel!” „Azoknak is kedvet csinált, akik nem is gondoltak arra, hogy zenét tanuljanak!” „Nyolc év szolmizálva – összemuzsikált bennünket a Rádda!”²

² Budapest, XV. Rádda Barnen utcai Ének-Zene Tagozatos Általános Iskola. A zenei tagozatot 1957-ben indította el Csizmadia Imre énektanár. A megőrzött -, és az iskola igazgatójának aláírásával is hitelesített tanmenet szerint az 1967/1968-ik tanévben a II. zenei osztály énekóráinak száma 198 (!) volt. A szerény körülmények között működő iskola kórusa hosszú időn keresztül eredményesen vett részt budapesti, országos és nemzetközi rendezvényeken. (Többek között állandó szereplői voltak a Magyar Rádió

A minden nap éneklő-zenélő általános iskolák szereztek világhírt a magyar énekzeneoktatásnak, noha az ilyen típusú iskolába járó tanulók száma ebben az időben sem haladta meg az országos tanulói létszám kb. 2 %-t.

Sajnálatos módon Kodály Zoltán halála után a '70 -'80-as években számos negatív változás történt az oktatásban. Többek között drasztikusan csökkentették a tanítóképzésben az énekórák számát, megnőtt az esti és levelező oktatásban részesülő hallgatók száma, és mindezek hosszú időre meghatározták az iskolai énekkutatás, ill. tanulás eredményességét.

Erről az időszakról Forrai Katalin a következőket fogalmazta meg a *Muzsika* 1988. december 18-i számában: „*Napjainkban felnőtt egy olyan generáció, amely hiányolja a gyermekei oktatásából a tartalmas, élményt adó énekórákat, de ha ezek a gyerekek lesznek szülők, azt se fogják tudni, mitől fosztották meg őket, nemhogy saját utódaik zenei nevelését szorgalmazzák.*”

A rendszerváltást követő '90-es évek újabb társadalmi, gazdasági szemléletbeli változásokat hoztak, és a társadalom egyre kevésbé tartotta fontosnak a közoktatásban az iskolai ének-zene tanítását.

Eközben kevés szó esett arról, hogy ezek a változások hogyan érintették a diákokat? A Magyar Hírlap 1998. októberi számában jelent meg Török Katalin írása: ***Rosszkedvű nemzedék nő fel*** – címmel, amiben az ELTE Társadalmi és Nevelépszichológiai Tanszékének munkatársai (Porkolábné Balogh Katalin, az ELTE docense, Kollár Katalin, az ELTE adjunktusa és Martonné Tamás Márta iskolapszichológus) számoltak be arról a két éves felmérés-sorozatról, amit csaknem 900 budapesti iskoláson végeztek. Megállapításuk szerint *az iskolai stressztől a 9, a 13 és a 17 éves gyerekek/ifjak többsége szorong, pszichoszomatikus tünetek - fejfájás, idegesség, hasfájás figyelhető meg rajtuk. Általános jellemzőik, hogy a fiatalok keveset alszanak, ezért örökké fáradtak, beletörődnek a taposómalomba, és aránytalan áldozatot hoznak, hogy „jobb iskolába járjanak.”*

Kóruspódium című műsorának, a debreceni kórusversenyeknek, részt vettek az *Énekeljenek a népek* BBC rádiófelvételén, és 1986-ban átrepülték az óceánt is: Kanadában az *Énekeljünk együtt versenyen* Powell Riverben 2. helyezést értek el. (KÖZNEVELÉS, 1987. január 9. Vati Pap Ferenc: *Gyorsfénykép egy budapesti iskoláról*)



Dr. Veér András (1939-2006) igazgató főorvos

Ezzel egybehangzó tapasztalatairól számolt be dr. Veér András igazgató főorvos a Kossuth Rádióban 1999. szeptember 25-én. *„Az iskolákban elsősorban nem a teljesítmény-centrikus, hanem a kreativitást és személyiséget fejlesztő tematikák segítenének az egészségesnek látszó, mégis 20-25 %-ban pszichoszomatikus tünetekkel terhelt gyermekeken, akiknek jellemzői a szorongás, gyomorfájás, fejfájás, amelyek nagymértékben rontják a fiatalság egészségi állapotát. Ez főként a környezetükkel való kommunikációs készség hiányának az eredménye.”*

Az idézett megállapítások megerősítik dr. Kopp Mária hatásvizsgálatának eredményeit. Tapasztalataink szerint a diákok iskolai túlterheltsége az elmúlt közel két évtized alatt sem csökkent.

Mit tehetünk az iskolai túlterhelés jobb irányba történő változtatásáért, az ének-zene tanítás segítségével?

Napjainkban, a 21. században, ismét Kodály Zoltán útmutatásait kellene figyelembe vennünk: *„Nemcsak a tudomány különféle ágai tartoznak össze, és mindegyik megsínyli, ha túlságosan bezárkózik szakmája szűk körébe, hanem a tudomány és művészet sem lehet el egymás nélkül. A tudós annál különb, minél több van benne a művészetekből és viszont.”*

Az ezredforduló óta számos rangos hazai és nemzetközi művészeti nevelési konferencia meghívott résztvevői voltunk. Közöttük legjelentősebbnek tartjuk a három UNESCO Művészeti Nevelési Világkonferenciát, ahova meghívást kaptak a művészeti szakemberek mellett minisztériumi szintű oktatásirányítók is.

1.) UNESCO Előkészítő Regionális Konferencia az Iskolai Művészeti Oktatásról

„Synergies Between Arts und Education /- „A művészet és a nevelés együttthatása”

Vilnius, (Litvánia) 2005. szeptember 8-11.

2.) UNESCO I. Művészeti Világkonferencia

Building Creative Capacities - Kreativitásfejlesztés a 21. században a művészet eszközeivel

Lisszabon (Portugália) 2006. március 6-9.

3.) 2. UNESCO Művészeti Nevelési Világkonferencián

„2nd World Conference on Arts Education

Szöul (Dél-Korea) 2010. május 25-28.

A konferenciákon az alábbi témakörök kerültek megvitatásra:

1. A kormányzati szervek szerepe országos és helyi szinten, a művészeti oktatás támogatásában
2. A művészeti nevelés szociális, kulturális és gazdasági hatásfoka
3. A tanárképzés, új pedagógiai és oktatási módszerek
4. A művészetoktatás hozzáférhetővé tétele a periférikus helyzetben élők számára
5. A különleges bánásmódot igénylő gyermekek művészeti oktatása
6. A média szerepe (elektronikus kommunikáció, CD/DVD/mp3, stb.)
7. Partneri kapcsolatok, együttműködések.

Mindhárom UNESCO konferencián Egyesületünk egy-egy képviselője vett részt a magyarországi művészetoktatás képviselőjében, akik bemutatták a ***Psalmus Humanus elnevezéssel kidolgozott integrált művészetpedagógiai programunkat***. (A programról bővebben olvasható „*Tehetség gondozás Kodály szellemében a hazai közoktatásban*” címmel a www.parlando.hu 2018/6. 7. és 8. számában

Hogyan tovább?

1. Fontosnak tartjuk az ***oktatás feltételeit biztosító hivatali szakemberekkel és intézményvezetőkkel is megismertetni a gyermekkori művészeti nevelés jelentőségét bizonyító tudományos vizsgálati eredményeket***.

A tanár-továbbképzéseinken résztvevő ének-zene tanárok, óvónők és gyógypedagógusok írott visszajelzéseikben egybehangzóan jelezték: a képzés legnagyobb jelentősége számukra az volt, hogy felismertette velük ***énektanári hivatásuk fontosságát***. Valamint a zenetanulás életre szóló pozitív hatását bizonyító ***tudományos vizsgálati eredmények megismerése érveket adtak a kezükbe***, környezetük jó irányba való meggyőzéséhez.

2. ***Javasoljuk, hogy minél nagyobb számban működjenek zeneóvodák.***

Kodály Zoltán a következőket fogalmazta meg „*Zene az óvodában*” című írásában: „...a zene elemei külön-külön is értékes nevelő eszközök. A ritmus figyelmet, koncentrációt beidegző képességet fejleszt. A dallam az érzés világát nyitja meg.(...) Az ének végül olyan sokoldalú testi működés, hogy testnevelő hatása is felmérhetetlen. (...)”³

³ MAGYAR ZENEI SZEMLE 1941. május 8. 3-21. old.

„Hosszú évek tudományos kísérleti eredményei és fejlesztő pedagógiai kutatások bizonyítják, hogy a tanulási képességek kialakításában fontos szerepet játszik az agyi idegpályákat kialakító és bejáratozó kisgyermekkori mozgások gyakoroltatása. (...) Ezt hatásvizsgálatok is dokumentálják.”⁴

A korábbi években a zeneiskolákban lehetőség volt 6 év alatti növendékek számára is olyan **„kiselőkészítő / zeneovis csoportokat alakítani,”** amit a növendékek államilag támogatott formában, térítési díj megfizetése mellett tudtak igénybe venni. Erre jelenleg nincs lehetőség, a **„nem tankötelezettséget jelentő jogviszony”** alapján most kizárólag a jelentősebb összegű tandíj megfizetése mellett vehetik igénybe a zeneiskolai foglalkozásokat. Ez a változás azért is igen sajnálatos, mivel a kisgyermek számára már évtizedek óta jól bevált énekes-zenes mozgásos foglalkozások nagymértékben szolgálták a hátrányos helyzetű gyermekek hozzáférését a zenetanuláshoz, különösen olyan életkorban, amikor a művészeti nevelés eszközével hatékonyan lehet csökkenteni a szociokulturális hátrányokat. Valamint a zeneiskolák jól működő országos hálózatán keresztül igen sok kisgyermek lehetne bevonni az iskolás kor előtti aktív művészeti tevékenységekbe, segítve ezzel a sikeres iskolakezdésüket is.

3. A ringató és bölcsődalok éneklésének mással nem pótolható jelentősége van a csecsemő és az anya/felnőtt kapcsolatában, mivel az a non-verbális időszak fontos kommunikációs eszköze.

Javasoljuk az alsó tagozatos énekórákon egy-egy bölcsődal, ringató rendszeres megtanítását és elénekeltetését a gyermekekkel, hogy a kis dalokat „haza tudják vinni” a saját családjukba a testvéreikhez, majd később a saját gyermekeihez is. Ezt a nevelő szándékot jól segíti ha *„fontos feladatnak tekintjük tájékoztatni a szülőket is a művészetekkel való foglalkozás sokirányú és jótékony hatásáról. A szülőknek kevés az idejük pedagógiai szakirodalmat böngészni, előadásokra járni, és sokan arra törekednek, hogy már egész kicsi kortól kezdve olyan tantárgyakra tanítsassák a gyermekeiket, amelyek a későbbiekben a sikeres pályaválasztást elősegítik. Meg kell győznünk őket, hogy nem felesleges időtöltés a zenetanulás, mert segítségével minden egyéb tantárgyat könnyebben és jobban tudnak megtanulni.”⁵*

**„Csak boldog gyermekből lehet
boldog felnőtt,**

⁴ Dr. Nagyné Kovács Barbara: Óvodai nevelés. Részképesség-fejlesztés ének-zene és mozgás által (K.Udvari Katalin: Psalmus Humanus Hagymány és megújulás a kodályi zenepedagógiában Püski Kiadó, 2002. 33-49. old.)

⁵ Vass Veronika: Az iskoláskor előtti zenei nevelés – a zene hatása a különböző életszakaszokban – TEHETSÉGGONDOZÁS KODÁLY SZELLEMEBEN. A/8591/2016 PAT Továbbképzési program, a Psalmus Humanus Művészetpedagógiai Egyesület Kiadványa 2016, 65-68.old.

**s csak boldog felnőttekből lehet
boldog ország.”**

Kodály Zoltán Columbus tojásának nevezte a mindennap éneklő-zenélő iskolákat, azok sokrétű pozitív hatása miatt. Ezért mondják a hasonló iskolákban végzett tanulók egybehangzóan, hogy „*Boldog és büszke vagyok, hogy zeneis lehettem!*” Több évtized múlva is így emlékeznek: „*A többszólamú éneklés – nekem legalább is – óriási élményt jelentett, osztálykereten belül és az énekkarban is. Felfedezni a szépen összecsengő hangzatokat boldogság volt, olyannyira, hogy sokáig dúdoltam magamban kedvenceimet, és türelmetlenül vártam, hogy újra együtt énekeljünk.*”

Időben nagyot ugorva, **Daniel Goleman** pszichológus, az érzelmi és társas intelligencia kutatójának könyvéből⁶ magyarázatot kapunk a boldogság érzésének biológiai változásokat létrehozó erejéről is. „*A boldogság keltette sokféle biológiai változás között szerepel egy olyan agyi központ fokozott működése, amely gátolja a negatív érzéseket, növeli a mozgósító energiát, és háttérbe szorítja az aggályos gondolatok forrásait. (...) Ez a konfiguráció oldottságot nyújt a testnek, egyben készséget és kedvet az éppen napirenden lévő feladathoz, vagy a távolabbi célokra való irányuláshoz.*”

Így kapunk tudományosan (is) megindokolt választ arra, hogy miért van szükség a boldogság és elégedettség érzésének megteremtésére a gyermekek és fiatalok iskolai életében.



A kecskeméti iskolás lányok szép kalocsai népviselete
Kodály Zoltán ajándéka volt a néptánchoz (K. Udvari Katalin archívumából)

*K. Udvari Katalin gordonka és szolfézs tanár, a Kecskeméti Ének-Zenei Általános Iskola legelső osztályának volt növendéke, a [PSALMUS HUMANUS Művészetpedagógiai Egyesület](#) alapító elnöke

⁶ Daniel Goleman: Érzelmi intelligencia. (Háttér Kiadó Budapest, 1997. 22-23. old.)

